

מאמר

ואתה ברחמיך הרבים – ה'תשל"ט

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

זצוקללה"ה נבנ"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

בלתי מוגה

יוצא לאור לשי"פ מקץ, שבת חנוכה, ה'תשע"ט

יוצא לאור על ידי מערכת

"אוצר החסידים"

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שבעים ותשע לבריאה

תשעים שנה לנישואי כ"ק אדמו"ר והרבנית הצדקנית זי"ע

מוקדש

לחיזוק ההתקשרות לנשיאנו

כ"ק אדמו"ר זי"ע

ולזכות

האברך שלום דובער שי'

לרגל הכנסו לעול המצוות

ב' דר"ח טבת ה'תשע"ט

ולזכות אחיו ואחיותיו שיחיו

נדפס ע"י ולזכות הוריהם

יעקב יהושע ומרים גיטל שיחיו

ליין

ולזכות זקניהם שיחיו

הוספה

בי"ה, כחי כסלו תשכ"ו
ברוקלין

האברך ... שי

שלום וברכה!

במענה למכתבו מיום השלישי, בו שואל אודות ויכוחים עם אנשים מחוגים שונים, ומה לענות להם וכי.

ולפלא כל הענין, מה לו ולוויכוחים, הרי כיון שזכה והצליח ולומד בישיבה, עליו להתחזק בהתמדה ושקידה בלימוד תורתנו הקי תורת חיים, ובאופן כהוראת חז"ל שיביא הלימוד לידי מעשה, קיום המצות בהידור.

וגם בנוגע לעצמו, הרי עיי האמור, היינו הוספה בנר מצוה ותורה אור, הנה אם מעט אור דוחה הרבה חשך, עאכו"כ כשמרבים בנרות ואור.

והרי זה גם הוראת ולימוד ימי חנוכה, שמצותם להוסיף באור מיום ליום, וקי"ל.

התקוה שיש לו גם קביעות לימוד בפנימיות התורה שבדורנו נתגלתה בתורת החסידות, קביעות בכל יום ובהוספה ביום השבת אשר קדש הוא לה.

ומהנכון אשר יבדקו את התפילין שלו, ובכל יום חול קודם הנחתם להפריש פרוטות אחדות לצדקה.

בברכה לבשו"ט בכל האמור

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א
מזכיר

תורת חיים: נוסח התפלה (ברכת שים שלום).

כהוראת חז"ל שיביא הלימוד לידי מעשה: קידושין מ, ב. וש"נ.

בנר מצוה ותורה אור: משלי ו, כג.

מעט אור דוחה הרבה חשך: חובת הלבבות ש"ה (שער יחוד המעשה) פ"ה. תניא פי"ב (יז, א). ובכ"מ.

הוראת .. ימי חנוכה .. להוסיף באור מיום ליום: שבת כא, ב. טושו"ע או"ח סתרע"א ס"ב.

לימוד בפנימיות התורה .. ובהוספה ביום השבת כו': ראה קונטרס עץ החיים ספכ"ה. וראה

תו"מ התועדויות ח"ב (תשי"ד ח"ג) ע' 204 ואילך, ובהנסמן שם.

בס"ד.

פתח דבר

לקראת ש"פ מקץ, שבת חנוכה הבעל"ט, הננו מוציאים לאור (כהוצאה חדשה ומתוקנת) מאמר ד"ה ואתה ברחמיך הרבים שנאמר בהתוועדות מוצאי ש"פ מקץ, שבת חנוכה ה'תשל"ט (לפני ארבעים שנה), הנחה בלתי מוגה.

*

בתור הוספה — מכתב (תדפיס מכרכי אגרות קודש שמכינים עתה לדפוס).

*

ויה"ר שזוכה תיכף ומיד ממש לקיום היעוד "הקיצו ורננו גו'", ומלכנו נשיאנו בראשם, וישמיענו נפלאות מתורתו, "תורה חדשה מאתי תצא".

ועד הנחות בלה"ק

ימי חנוכה, ה'תשע"ט,

תשעים שנה לנישואי כ"ק אדמו"ר והרבנית הצדקנית נ"ע זי"ע,
ברוקלין, נ"י.

©

Published and Copyright 2018 by
LAHAK HANOCHOS INC.

788 Eastern Parkway Suite #408 | Brooklyn, New York 11213

Tel. (718) 604-2610

info@lahak.org • http://www.lahak.org

The Kehot Logo is a registered trademark of Merkos L'inyonei Chinuch.

5779 • 2018

Printed in the United States of America

נדפס באדיבות דפוס

The PrintHouse

538 Johnson Ave. Brooklyn N.Y. 11237

(718) 628-6700

נסדר והוכן לדפוס

על ידי חיים שאול בן חנה

בדפוס „ועד הנחות בלה"ק"

(718) 604-2610

נדפס בסיוע ולזכות יצחק בן לאה וזוגתו רבקה ויקה בת רחל ומשפחתם שיחיו

שהנרות הללו אין בטלין לעולם⁵⁸, שמאירים באופן של נצחיות. ולכן קבעו עיקר הענין החנוכה בנרות, שזהו"ע נר הוי' נשמת אדם⁵⁹, באופן שמתאחד עם נר מצוה ותורה אור⁶⁰.

תוכן המאמר

ענין הישיבה בעבודת האדם – שהראש נשפל למטה, היפך המעמד ומצב דמוח שליט על הלב, בגלל שחסר בענין הראי' – החכם עיניו בראשו, שרואה את הנולד, שבדבר הוי' נעשית כל המציאות מאין ואפס המוחלט – שאותותינו לא ראינו וגו'.

אך דוקא מצד גודל הירידה, הנה מן המיצר קראתי גו', כיון שצמאה נפשו לה' כארץ עיפה, ומתעוררת נקודת היהדות לעמוד בתנועה של מס"נ. ואז נעשה אצלו ענין העמידה, שמרים את ראשו ועומד על עמדו בתוקף כו'. ועי"ז מעורר את ענין העמידה אצל הקב"ה – עמדת להם בעת צרתם, ואח"כ נמשך מהראש ללב, בכל פרטי הענינים דרבת את ריבם עד וזדים ביד עוסקי תורתך.

וזהו ענינו של חנוכה, שבגלל מלחמת היונים (בעת צרתם) נתעורר אצל בנ"י ענין המס"נ – פך השמן שחתום בחותמו של הכה"ג, והאיר שמונה ימים, בכל כחות הנפש. וכפי שהי' בימים ההם, כן הוא גם בזמן הזה – במלחמה הרוחנית בדקות כו'.

ו) **והנה** ע"ד שהי' בימים ההם כן הוא גם בזמן הזה, שמצד כמה סיבות יש מלחמה רוחנית בדקות עכ"פ, שמתחילה מדבר קל לכאורה, וכמו הענין דקיום המצוות באופן דמצות אנשים מלומדה⁶¹, שאע"פ שקיים את המצוה ע"פ דין ויצא ידי חובתו (כמבואר בארוכה אפילו בתניא⁶² ועאכו"כ בספרי הלכה), הרי זה בכל זאת באופן דמצות אנשים מלומדה בלבד, ועי"ז נעשה פתיחת הדרך ח"ו לירד מדרגא לדרגא ולבוא למעמד ומצב שישכח שהמצוות הם חוקי רצונך, ועד"ז בנוגע ללימוד התורה, שישכח אודות נותן התורה, שזהו"ע דברכו בתורה תחלה⁶³. ועל זה צ"ל מעשינו ועבודתנו בנוגע למלחמה רוחנית שישנה בזמן הזה כפי שהיתה בפשטות בימים ההם, החל מענין ההתעוררות כו' – דוקא מצד זה שצר לו (בעת צרתם) ממעמדו ומצבו, כשתופס זאת (ווען ער כאַפּט זיך) ע"י החשבון צדק כו', וכיחד עם זה נרגשת אצלו שמחה גדולה (כהציווי עבדו את הוי' בשמחה⁶⁴) מזה שאין לך דבר העומד בפני התשובה⁶⁵, שעל ידה מתהפכים כל הענינים בשעתא חדא וברגעא חדא⁶⁶, ועד לאופן שנעשה צדיק גמור⁶⁷ (עם כל הפירושים שבזה). וענין זה פועל שישראל נגאלין מיד, כפי שהבטיחה תורה שסוף ישראל לעשות תשובה בסוף גלותן ומיד הן נגאלין⁶⁸, בביאת משיח צדקנו (שהוא משמונה נסיכי אדם⁶⁹), שיבנה ביהמ"ק במקומו (שבו ידליקו את המנורה), ויקבץ נדחי ישראל⁷⁰, והיתה להוי' המלוכה⁷¹, במהרה בימינו ממש.

58) תנחומא בהעלותך ה. במדבר פט"ו, — ע"פ רמב"ן ר"פ בהעלותך.
 59) משלי כ, כז.
 60) שם ו, כג.
 61) ישעי' כט, יג.
 62) פל"ט (נג, ב).
 63) ב"מ פה, ריש ע"ב. נדרים פא, א.
 64) וראה לקו"ת פ' ראה כט, א. ועוד.
 65) תהלים ק, ב.
 66) זח"א קט, סע"א.
 67) ראה קידושין מט, ב. לקו"ת דברים א, ב.
 68) רמב"ם שם פ"ז ה"ה.
 69) מיכה ה, ד. סוכה נב, ב.
 70) רמב"ם הל' מלכים ספי"א.
 71) עובדי' א, כא.

בס"ד. מוצאי ש"פ מקץ, שבת חנוכה, ה'תשל"ט

(הנחה בלתי מוגה)

ואתה ברחמיך הרבים עמדת להם בעת צרתם רבת את ריבם דנת את דינם נקמת את נקמתם מסרת גבורים ביד חלשים ורבים ביד מעטים וטמאים ביד טהורים ורשעים ביד צדיקים וזדים ביד עוסקי תורתך¹. וידוע הדיוק בזה, מהו הענין שמקדים לומר עמדת להם בעת צרתם, דלכאורה הול"ל בפשטות ואתה כו' רבת את ריבם (וכל ההמשך שלאח"ז). גם צריך להבין מהו הקשר דעמדת להם עם עת צרתם, שדוקא בעת צרתם אז הוא עיקר הענין דעמדת להם. וכפי שמבאר כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו במאמרו הידוע², שבעת צרתם הוא זמן הגלות בריבוי העלמות והסתרים על כל עניני אלקות, ולכאורה, בזמן הבית, שאז ראו אלקות בגלוי, וישראל היו במנוחה איש תחת גפנו ותחת תאנתו³, הרי עאכ"כ שאז ישנו בודאי הענין דעמדת להם, ואילו כאן משמע, שלא זו בלבד שהחידוש הוא שעמדת להם אפילו בעת צרתם, אלא אדרבה, עמדת להם דוקא בעת צרתם (ודוקא ענין זה הביא את כל הפרטים שנימנו לאח"ז, רבת את ריבם כו' עד וזדים ביד עוסקי תורתך). גם צריך להבין הענין בזה בעבודת האדם. דהנה, כל הענינים הם באופן שבאתערותא דלתתא אתערותא דלעילא⁴, דכיון שרצונו של הקב"ה שלא יהי נהמא דכיסופא⁵ ח"ו, לכן ע"י אתעדל"ת נעשה אתעדל"ע מעין זה. ומזה מובן, שהענין דעמדת להם כו' נעשה ע"יז שגם אצל בני ישנו ענין העמידה. וא"כ, הרי זה דורש ביאור, מהו ענין הישיבה ומהו ענין העמידה בעבודת האדם.

(ב) **ויובן** מהענינים דישיבה ועמידה כפי שהם כפשוטם, שזהו לפי שנשתלשלו מהן⁶ — מכמו שהם ברוחניות האדם, שנשתלשלו מכמו שהם באדם העליון. והענין בזה, כפי שרואים באדם היושב, שראשו נשפל למטה (ואז מגבי' את הרגלים מן הארץ, כמבואר בענין השמים כסאי והארץ הדום רגלי⁷, שזהו כמשל האדם שיושב על הכסא,

(1) נוסח הודאת "ועל הנסים" דחנוכה.
 (2) ד"ה זה דשנת תש"א (סה"מ תש"א ע' צו ז, ריש ע"ד.
 (3) לשון התניא רפ"ג.
 (4) מלכיס"א ה, ה.
 (5) ראה ירושלמי ערלה פ"א ה"ג. לקו"ת
 (6) ישע"י סו, א. וראה תו"א בתחלתו.
 (7) ראה לקו"ת ויקרא ב, ב. ובכ"מ.

מוצאי ש"פ מקץ, שבת חנוכה, ה'תשל"ט

הדברים, אלא רק טמאו את השמנים שבהיכל], כמבואר במאמר⁵⁰ שכל עיקר ענין מלחמתם הוא להשכיח את תורת הוי' ולהעביר על חוקי רצונו ית', והיינו, שבנ"י הכירו בכך שאין רצונם לנתקם מהתורה סתם, אלא רוצים להוציא את הענין של נותן התורה, תורתך, ועד"ז במעשה המצוות — להעבירם מחוקי רצונך, שזהו רצון הבורא. וכיון שידעו והרגישו מיד שזהו ענין שנוגע לכל הקיום שלהם, ואי אפשר לומר שעודנו ביהדותו, כיון שרוצים לפגוע בתורתך וחוקי רצונך, הרי זה עורר את ענין המס"נ, שפועל את ענין העמידה ועד לעמידה בתוקף, באופן שחלשים עמדו נגד גיבורים וכו'.

וזהו גם מה שמצאו פך אחד של שמן שהי' חתום בחותמו של כהן גדול⁴⁹. דהנה, שמן מורה על הפנימיות והעסעען של כל דבר (כמבואר בשם הרב המגיד⁵¹ עה"פ⁵² ביום השמיני עצרת תהי' לכם). ושמן זה חתום בחותמו של כה"ג, שענין זה ישנו בכל אחד מישראל, כפי שנאמר בשעת מ"ת, ואתם תהיו לי ממלכת כהנים⁵³, ומבואר במפרשים⁵⁴ שכל אחד מישראל הוא בדרגת כה"ג, אלא שאח"כ צריך להמשיך זאת בגלוי ע"י מעשינו ועבודתנו, והאפשרות להמשיך זאת בגלוי היא לפי שענין זה ישנו כבר בכל אחד מישראל, שזהו מש"נ לאהרן בנוגע להדלקת המנורה: בהעלותך את הנרות⁵⁵, היינו, שאהרן כה"ג מעלה את כל שבע הנרות, שהם כל שבעת הסוגים שישנם בבנ"י, באופן שיאירו אל מול פני המנורה⁵⁶, שזהו"ע פנימיות ועצמות א"ס, כפי שמתקשר ונעשה מציאות אחת עם הפנימיות והעצמות של כל אחד מישראל (כמבואר בארוכה בדרושי בהעלותך מרבינו הזקן, אדמו"ר האמצעי והצ"צ והנשיאים שלאחריו). ובשמן זה נעשה נס שהדליקו ממנו והאיר כל השמונה ימים⁴⁹, שזה כולל כל סדר הזמנים, שבעת ימי ההיקף וגם שומר ההיקף (שזהו ענינו של יום השמיני, כמבואר בתשובת הרשב"א הידועה⁵⁶). וענינו בכחות הנפש, כמבואר בדרושי חנוכה⁵⁷ שנוסף על העבודה בכחות פנימיים, ישנה גם העבודה בכחות המקיפים (שזהו"ע דשמונה), ואדרבה, מהם נמשך ומאיר בכל הכחות פנימיים, ועד לאופן

(50) סה"מ שם. וראה גם ד"ה להבין ענין
 חנוכה דמוצאי ש"פ וישב, אור לערב חנוכה
 שנה זו (לעיל ע' ...).
 (51) ראה אוה"ת בהעלותך ע' תכו. שמע"צ
 ע' תתיו. סה"מ תרנ"ט ע' קל.
 (52) פינחס כ, לה.
 (53) יתרו יט, ו.
 (54) בעה"ט עה"פ.
 (55) בהעלותך ח, ב.
 (56) ח"א ס"ט.
 (57) ראה תו"א מקץ לג, ג ואילך.

גם הענין דעמדת להם (בעת צרתם), היינו, שתמורת הענין דוישב הוי"42, שאלקות נשפל למטה כביכול, עד ששייך לומר שזהו"ע של העלם והסתר — נעשה הגבהת הראש וענין העמידה למעלה כביכול, והיינו, שאלקות הוא בגילוי ובתוקף, באופן שעניני העולם אינם יכולים להעלים עליו כו'.
ואח"כ נמשך מהראש גם למדות שבלב, שכללותם הם פרטי הענינים דרבת את ריבם וכו', כמבואר במאמר⁴³ שבכללות הם חג"ת. רבת את ריבם, שהוא מלשון ריבוי, וגם כפירוש הפשוט מלשון ריב וגבורה, הו"ע חסד שבגבורה. ואח"כ דנת את דינם שהוא גבורה שבגבורה. ואח"כ נקמת את נקמתם, הו"ע תפארת שבגבורה. והענין בזה, שמצד זה שנמצאים בעת צרתם, צ"ל ענין הגבורות בנוגע לכל המצירים לישראל, כדי שיתבטלו, ואדרבה, שיתהפכו כו' (ע"ד שזדונות נעשו לו זכויות), ולכן מתחיל ענין זה מחג"ת כפי שהם בגבורה, ועד לחג"ת כפשוטם. וממשיך לבאר מ"ש לאח"ז, מסרת גבורים ביד חלשים, שזהו מצד ספירת הנצח, דכאשר החלשים מנצחים את הגבורים, אין לך נצוח גדול מזה, שבשביל זה צריך לעורר מדת הנצח בנפשו שלא יתפעל משום דבר, ואז הנה גם החלש יאמר גבור אני⁴⁴, שזהו ענין מסרת גבורים ביד חלשים. ואח"כ רבים ביד מעטים, שזהו מצד ספירת ההוד⁴⁵, דברוב עם הדרת מלך⁴⁶. ואח"כ טמאים ביד טהורים, מצד ספירת היסוד, דבספירה זו תלוי ענין הטהרה. ואח"כ מסיים וזדים ביד עוסקי תורתך, שזהו מצד ספירת המלכות. ומזה נמשך אח"כ הענין דלהודות ולהלל לשמך הגדול, שזהו כפי ספירת המלכות היא לפני הצמצום⁴⁷, ועד לבחי' הוא ושמו בלבד⁴⁸, שכל זה נמשך ונתגלה למטה.

(ה) **וזהו** ענינו של חנוכה, שאז היתה מלחמת היונים שרצו להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך¹ [לאחרי שטמאו כל השמנים שבהיכל⁴⁹, שההיכל וכל ביהמ"ק הי' על מקומו, ולא נגעו בכל שאר

(42) תהלים כט, ט. וראה שער האמונה פמ"ו. המשך תער"ב ח"ג ס"ע אירצא ואילך.
 (43) סה"מ שם ע' 67 (ושם: "רבת את ריבם הוא גבורה שבחסד, שהו"ע התגבורות החסד, דזהו ההפרש בין חסד בכלל לגבורה שבחסד, דכל השפעה היא מצד החסד, וההצלה היא מצד גבורה שבחסד. ודנת את דינם הוא גבורה בכלל, ובפרטיות הוא גבורה שבגבורה. ונקמת את נקמתם הוא מצד הת"ת, דמדת הת"ת כוללת חו"ג, הנה כן הוא בענין הנקמה

ומעמידין כסא קטן תחת רגלי היושב להגבי' הרגל מעל הארץ). וענין השפלת הראש באדם הוא, שתמורת זה שאצל בני"י, אתם קרויין אדם⁵, צ"ל הראש בגובה, ויתירה מזה, שצ"ל שאו את ראש גוי' בני"י גוי' לגולגולתם⁶, היינו, שהראש יהי' באופן של שאו, למעלה יותר מכמו שהי' לפני"ז — נעשה מעמד ומצב שהראש נשפל למטה, שפירושו בפשטות (כמובן מהלשון גופא שהובא בכ"מ בתושבע"פ) שהראש נשפל בענינים של מטה. ובדוגמת השפלת הראש בישיבה כפשוטה, שהראש נשפל למעמד ומצב של הלב, שהו"ע המדות, היינו, שאין זה באופן שהמוח שליט על הלב¹⁰, אלא המוח יושב ונשפל למטה, ועד שמזה יכול לבוא לירידה גדולה יותר, ח"ו, שלא זו בלבד שהמוח אינו שליט על הלב, אלא כשזה נופל זה קם¹¹, שהלב נעשה שליט על המוח, ועד למעמד ומצב שהם ברשות לבם ואין לבם ברשותם¹², כמבואר בארוכה בספר תניא קדישא¹³.

והענין בזה, דהנה, הנהגת בני"י, עם חכם ונבון הגוי הגדול הזה¹⁴, צ"ל באופן שהחכם עיניו בראשו¹⁵ [כדאייתא בזהר¹⁶ שענינו בההוא נהורא דשריא על רישי', כמבואר בתניא¹⁷ לשון הזהר הזה באריכות הביאור, והתוצאה שבאה מזה בענין לימוד התורה וקיום המצוות], ולכן הנהגתו היא באופן שרואה את הנוול¹⁸, כהפירוש בזה¹⁹, שרואה כל דבר איך נולד ונתהווה מאין ליש בדבר הוי', וכמבואר בשער היחוד והאמונה²⁰ תורת הבעש"ט עה"פ²¹ לעולם הוי' דברך נצב בשמים, שכל הנבראים והנוצרים והנעשים מתהווים בכל רגע ורגע מאין ואפס המוחלט ליש ע"י דבר הוי' כו'. וענין זה הוא אצלו באופן של ראי' (הרואה את הנוול), והיינו, שלא זו בלבד שלומד ענין זה, ולא זו בלבד שמתבונן בזה, ולא זו בלבד שמבין את הענין²², אלא זהו אצלו כמו שרואה דבר בעיני בשר. והרי אינו דומה שמיעה לראי²³, שענין הראי' הוא באופן ששום דבר לא יכול להזיז אותו ממקומו ממה שרואה בפועל (שלכן הדין

(8) יבמות סא, רע"א.
 (9) במדבר א, ב. וראה לקו"ת ר"פ במדבר.
 (10) ראה זח"ג רכד, סע"א. תניא פי"ב (יז, א). פ"ל (לח, ב).
 (11) ראה פרש"י תולדות כה, כג.
 (12) ב"ר פס"ז, ח. ועוד.
 (13) פי"ז.
 (14) ואתחנן ד, ו.
 (15) קהלת יב, יד.
 (16) ח"ג קפז, א.
 (17) פלי"ה (מד, א ואילך).
 (18) תמיד לב, א.
 (19) תניא פמ"ג (סא, ב).
 (20) פ"א.
 (21) תהלים קיט, פט.
 (22) ראה סה"מ שם ע' 67.
 (23) ראה מכילתא יתרו יט, ט. וראה לקו"ש ח"ו ע' 121 ובהנסמן שם.

הוא שאין עד נעשה דיין²⁴, כיון שראה את הדבר בעצמו כו'. ומוכן בפשטות שאז נעשית עבודתו כדבעי, שמתנהג כרצונו של הקב"ה, ולא יכולה להיות אצלו מציאות של מונע ומעכב, ואדרבה, שנעשה אצלו לא רק ענין של אתכפיא, אלא גם הענין דאתהפכא, כיון שרואה, ועד לאופן של ראי' מוחשית, שכל המציאות היא באופן שמאמיתת המצאו נמצאו כל הנמצאים²⁵, שבדבר הוי' נעשית כל המציאות מאין ואפס המוחלט.

אבל בשעה שחסר בענין הראי', אזי נעשה מעמד ומצב שנקרא בשם צר (עת צרתם), שזהו ענין הגלות, שענינו העלם והסתור, כמ"ש²⁶ אותותינו לא ראינו גוי' ולא אתנו יודע עד מה, היינו, שלא זו בלבד שאין זה אצלו באופן של ראי', אלא מן הקל בא אח"כ אל הכבד, עד שאין אתנו יודע עד מה, שאינו יודע איך נתהווה כל המציאות, ועד שאינו יודע שיש בעה"ב לבירה זו²⁷, שזהו ענין השפלת הראש למטה. וכמבואר סדר הנפילה בזה רח"ל, שמתחיל מדבר קל לכאורה, וכמשנת"ל בארוכה²⁸ שמתחיל מההרגש דכחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה²⁹, ולפנ"ז בדבר שלכאורה הוא קל יותר, שהגיעה בעניני פרנסתו (בזיעת אפין תאכל לחם³⁰) אינה כפי שצריכה להיות באופן דיגיע כפיך³¹ בלבד, בלא³² לב ולב (כמ"ש בתו"א³³), ועאכו"כ שאינו משקיע בזה את הראש כו'. ומדבר קל שהוא כמו ענן קל, ולאח"ז כמה עננים קלים כו', נעשה אח"כ כבודות העננים וחושך כו'³⁴, שהו"ע הגלות כפשוטו, ועד לחושך כפול ומכופל של הגלות האחרון, ובגלות האחרון גופא עד למעמד ומצב דעקבתא דמשיחא.

(ג) **אמנם** רואים בפועל, שבעת צרה, הנה מצד גודל הירידה, מתעורר האדם בקול בכי' כו'. וכן הוא בעת צרתם בפנימיות הענינים, כשנמצא במקום צר ברוחניות, ועד להמיצר דעקבות הגלות (שהוא גם עקבתא דמשיחא), שמפני חטאינו גלינו מארצנו³⁵, שצר לו מצד הירידה ברוחניות הענינים, שגרמה את מיצר הגלות. ואז נעשה אצלו הענין דמן

(24) ר"ה כו, א. וש"נ.

(25) רמב"ם ריש הל' יסוה"ת. וראה סה"מ שם. ד. חקת טו, ג. ובכ"מ.

(26) תהלים עד, ט. וראה סה"מ שם.

(27) ראה ב"ר רפ"ל ט.

(28) ראה שיחות מוצאי ש"פ חיי שרה

ומוצאי ש"פ ויצא.

(29) עקב ח, יז.

(30) בראשית ג, יט.

(31) תהלים קכח, ב. וראה לקו"ת שלח

מב, ד. חקת טו, ג. ובכ"מ.

(32) ע"פ לשון הכתוב — דברי הימים א

יב, לג. ויק"ר פכ"ה, ב. פרש"י עה"פ.

(33) משפטים עט, א.

(34) ראה גם תניא אגה"ת ספ"ז (צו, ב).

(35) מוסף דיר"ט.

המיצר קראתי י"ה³⁶, וע"ד המבואר בתניא³⁷ בענין התשובה באופן שזדונות נעשו לו כזכיות³⁸, שדוקא מצד זה שעד הנה היתה נפשו בארץ צי' כו', צמאה נפשו לה' כארץ עיפה, ומתעורר באהבה רבה וחשיקה ונפש שוקקה כו'.

והענין בזה, דהנה, מצד זה שנמצא בארץ צי' ועיף, שאז אין מקום לספק לטעות ולומר שעודנו ביהדותו³⁹, בידעו שזהו ענין שנוגע להתקשרות וההתאחדות שלו עם עצמותו ומהותו ית', אזי מתגלה אצלו עצם ופנימיות הנפש, נקודת היהדות, שהיא בשלימותה אצל כל אחד מישראל, במכ"ש וק"ו ממה שנאמר בנוגע לנפש האלקית כולה שגם בשעת החטא היתה באמנה אתו ית'⁴⁰, ועאכו"כ נקודת היהדות, שהו"ע החכמה שבנפש האלקית עצמה, הרי מאליו מוכן שלא זו בלבד שאינה נפגעת כלל (עס ווערט ניט אָנגערירט), ועומדת בשלימותה, אלא עוד זאת, שאפשר בקל לעורר אותה, עי"ז שיסביר לעצמו שזהו ענין שנוגע להתקשרות עם הקב"ה, שאז הנה אפילו אצל קל שבקלים מתעוררת ומתגלה נקודת היהדות, ופועלת גם על המעשה שלו, לא רק שיהי' אצלו לימוד התורה וקיום המצוות, אלא שתהי' גם מסירת נפשו, ועד למס"נ כפשוטה, כמבואר בארוכה בתניא⁴¹.

ועי"ז נעשה אצלו ענין העמידה, והיינו, שתחת זה שלפנ"ז נשפל ראשו למטה, הרי הוא מרים את ראשו ונעמד, ונעשה אצלו גם הפירוש הב' בעמידה, מלשון תוקף, שעומד על עמדו באופן שאי אפשר להזיז אותו משם.

(ד) **והנה** עי"ז שנעשה אצלו ענין העמידה, ה"ה מעורר את ענין העמידה גם אצל הקב"ה, להיות עמדת להם בעת צרתם, ויתירה מזה, שמעורר את הרחמים העצומים דעצמות אוא"ס ב"ה (כמבואר במאמר² שזהו"ע ברחמיך הרבים), והיינו, שע"ז שנתעורר אצלו פנימיות הנפש, הרי זה מעורר את הרחמים המרובים והעצמיים של עצמות ומהות שלמעלה שהם בתוקף ובקיום על כל אחד מישראל ועל כל בני"י, מצד עצמותם ופנימיותם, וכשמגלה את עצמותו ועומד על עמדו, אזי מתגלית גם העצמות שלמעלה (ברחמיך הרבים). ועי"ז נעשה

(39) ראה תניא פי"ד.

(40) שם ספכ"ד.

(41) פי"ח די"ט.

(36) תהלים קיח, ה.

(37) פ"ז (יב, א).

(38) יומא פו, ב.